

Den solidariska välfärdsstatens gränser

- En diskursanalytisk undersökning av införandet av gräns- och identitetskontroller 2015

Klara Persson

Abstract

In the autumn of 2015, border and identity controls were introduced at the Swedish border in order to control, and to some extent, also reduce the refugee flows to Sweden. This could be seen as a contrast to the Swedish identity characterized by solidarity and generosity in the national, as well as the international context. This paper aims to investigate the political discourse regarding the introduction of border and identity controls to observe how the values of the social democratic welfare regime appears. The theoretical starting point is Gøsta Esping- Andersen's theory of the social democratic welfare regime. This is followed by the theory of Scandinavian exceptionalism which could be viewed as one of the components of the Swedish identity. The second theoretical consequence of the social democratic welfare state is the link to regulated immigration. By means of a discourse analysis, public material with political statements on the matter has been analyzed in order to observe how the theoretical expressions appear in the material. The study has shown that the Scandinavian exceptionalism is evident mainly before the identity checks were introduced. After the introduction of identity checks, the connection between the welfare state and regulated immigration appears more clearly.

Nyckelord: Socialdemokratisk välfärdsregim, gränskontroll, identitetskontroll, skandinavisk exceptionalism, invandring

Antal ord: 9070

Innehållsförteckning

1	Inledning	1
1.1	Syfte och frågeställning	2
1.1.1	Syfte	2
1.1.2	Frågeställning.....	2
1.2	Disposition.....	2
1.3	Tidigare forskning	3
2	Teori	6
2.1	Socialdemokratisk välfärdsregim	6
2.1.1	Skandinavisk exceptionalism.....	7
2.1.2	Välfärdsstatens behov av en reglerad invandring	8
3	Metod och material	11
3.1	Metod.....	11
3.1.1	Diskursanalys	11
3.2	Material.....	14
3.3	Operationalisering	15
4	Resultat och analys	16
4.1	Införandet av gränskontroller	16
4.2	Införandet av identitetskontroller	18
4.3	Konsekvenser av kontrollerna	20
4.4	Teoretiska uttryck i diskursen.....	21
5	Slutsats	23
6	Referenser	24
6.1	Böcker.....	24
6.2	Artiklar.....	24
6.3	Offentliga dokument.....	25
6.4	Rörligt material.....	26
	Bilaga 1: Mediarkivsökning	27

1 Inledning

Under den så kallade flyktingkrisen 2015 sökte mer än en halv miljon människor från mellanöstern, i synnerhet flyktingar från det syriska inbördeskriget, asyl i EU. I Sverige uppgick asylansökningarna till 24000 under september månad 2015 (Sveriges radio, 2015). Samma månad höll statsminister Stefan Löfven ett tal, på manifestationen *Refugees Welcome* i Stockholm, där han framhöll att:

Mitt Europa tar emot människor som flyr från krig, solidariskt och gemensamt. Mitt Europa bygger inte murar, vi hjälps åt när nöden är stor. Och om vi bär uppgiften tillsammans kan vi göra skillnad för människor. Sverige och Tyskland kan inte göra det själva. Alla EU-länder måste hjälpa till. Nu är det dags att Europa står upp för människans okränkbara värde och rätt, som vi i våra deklarationer och avtal svurit att värna. Det ska Sverige stå upp för. Det står vi upp för här idag.

I sitt tal påpekade Löfven vidare att Sverige måste fortsätta ta ansvar i flyktingkrisen, och att svenskarna ska bära den solidariska andan med stolthet (Regeringen, 2015b). Drygt två månader senare, i november 2015, tog den socialdemokratiska och miljöpartistiska regeringen beslutet att införa tillfälliga inre gränskontroller i Sverige med syftet att få bättre kontroll över flyktingströmmen. Regeringens beslut byggde bland annat på en begäran av migrationsverket som menade att flyktingsituationen vid Sveriges gräns var alltför ansträngd, och beslutet hade även ett uttalat stöd hos flera andra riksdagspartier (Olsson - Holmberg, 2015). Knappt tio dagar senare, den 21 november 2015, infördes även identitetskontroller av passagerare på fartyg från Danmark och Tyskland. Det kompletterades ytterligare den 4 januari 2016 med kontroll av id-handlingar även för resande med kollektiva färdmedel från Danmark. Syftet med identitetskontrollerna, var att inte bara få en bättre kontroll över flyktingströmmen, utan att också minska asylinvandringen, då de flyktingar som saknade id-handlingar inte skulle tillåtas tillträde till Sverige (Sveriges radio, 2016). Införandet av gränskontroller och identitetskontroller skulle kunna gestalta en kontrast mot den solidaritet som Löfven under *Refugees Welcome* talade om som Sveriges stolthet. Trots den socialdemokratiska traditionens tillgivenhet till idéer om solidaritet, inkluderande och internationalism förefaller det som att den också har praktiska konsekvenser i form av en reglerad invandring, och följaktligen också en begränsning av tillgången till välfärdsstaten (Hinnfors m.fl, 2012). Det tycks således finnas en konflikt mellan teorin om den skandinaviska exceptionalism som bidragit till en solidarisk identitet och välfärdsstatens behov av en reglerad invandring. Denna uppsats syftar till att undersöka hur dessa två olika konsekvenser av den socialdemokratiska välfärdsstaten tar sig uttryck i den politiska diskursen kring gränskontroll och identitetskontroll.

1.1 Syfte och frågeställning

1.1.1 Syfte

Denna uppsats syftar till att undersöka den politiska diskursen kring införandet av gräns- och identitetskontroller. Detta kommer genomföras med hjälp av en diskursanalys på riksdagspartiernas uttalanden i frågan mellan den första juli 2015 och den 31:a januari 2016. Diskursanalysens främsta fokus kommer vara på hur den socialdemokratiska välfärdsstatens konsekvenser, i form av skandinavisk exceptionalism respektive behovet av en reglerad invandring, tar sig uttryck i den politiska debatten. Syftet leder till nedan formulerade frågeställning.

1.1.2 Frågeställning

- På vilket sätt framträder de teoretiska konsekvenserna av den socialdemokratiska välfärdsregimen i den politiska diskursen kring införandet av gräns- och identitetskontroller?

1.2 Disposition

För att studera ovan nämnda problemformulering kommer först och främst en teoretisk bakgrund i tidigare forskning vara av betydelse. I detta avsnitt kommer Jonas Hinnfors, Andrea Spehar och Gregg Bucken-Knapps artikel *The missing factor: why social democracy can lead to restrictive immigration policy* och Karen Breidahls artikel *Scandinavian exceptionalism? Civic integration and labour market activation for newly arrived immigrants* att presenteras. Dessa artiklar har varit motiverande för val av ämne och talat för dess relevans. Vidare har de också bidragit med inspiration till vilken typ av teorier som har varit av intresse.

Avsnittet om tidigare forskning leder vidare till ett teoretiskt kapitel där en grund i Gøsta Esping-Andersens teori om den socialdemokratiska välfärdsregimen inledningsvis kommer presenteras. Därefter kommer två olika konsekvenser av denna socialdemokratiska välfärdsregim att redogöras för. Den första av dessa konsekvenser kommer omfatta teorier om den skandinaviska exceptionalismen som anses ha sin grund i den socialdemokratiska välfärdsregimen. Den skandinaviska exceptionalismen kommer vidare tolkas som en möjlig del av den nationella identiteten. Den andra konsekvensen av den socialdemokratiska välfärdsregimen som presenteras är en mer praktisk följd i form av välfärdsstatens behov av en reglerad invandring. Dessa teorier kommer sedan användas i diskursanalysen för att undersöka vilka av teoriernas värden som framkommer i det empiriska materialet.

I det tredje kapitlet presenteras den valda metoden diskursanalys. Till att börja med kommer de teoretiska antaganden som det metodologiska valet medför att redovisas, följt av hur metoden kommer att användas i uppsatsen. Därefter kommer även valet av material och dess avgränsning att framläggas. Kapitlet avslutas med en operationalisering där det framgår hur frågan rent praktiskt ska utredas, och vad som ska eftersökas i materialet.

Därnäst följer analysen, vilken kommer bestå av resultatet från en närgående läsning av det empiriska materialet. Det kommer dels bestå av citat och dels av redogörelser för hur diskursen kring gränskontroll och identitetskontroll i sin helhet sett ut. I analysen kommer även en tolkning av vilka av den socialdemokratiska välfärdsstatens teoretiska värden som framkommer redovisas och diskuteras. Uppsatsen kommer sedan utmynna i en slutsats där analysens resultat kommer att summeras och frågeställningen besvaras.

1.3 Tidigare forskning

I detta kapitel kommer utdrag från tidigare forskning med liknande inriktning att presenteras. De artiklar som redovisas för i detta kapitel har varit inspirerande i val av ämne och teorier samtidigt som de också visar att uppsatsens infallsvinkel tycks vara relativt outforskad.

I artikeln *The missing factor: why social democracy can lead to restrictive immigration policy* konstaterar Jonas Hinnfors, Andrea Spehar och Gregg Bucken-Knapp (2012) att socialdemokratiska partier sällan agerar studieobjekt i analyser som rör migration. I de flesta fall undersöks restriktiv invandringspolitik bara utifrån främlingsfientliga partier, eller partier som har en tydlig högerposition. Författarna anser att det är av största vikt att även analysera mittenpartiernas hållning, och i synnerhet den socialdemokratiska hållningen i dessa frågor, på grund av deras avgörande roll i många europeiska politiska system.

Den socialdemokratiska ideologiska grunden med värden som solidaritet, inkluderande och internationalism har också präglat den allmänna bilden av Sverige och har utmynnat i en stark offentlig sektor med målet att erbjuda en jämlik välfärd. Givet dess ideologiska bakgrund tas det för givet att denna partifamilj också ska förespråka generositet gentemot utsatta grupper som flyktingar och asylsökande, och Sverige porträtteras ofta som ett land med öppen asylpolitik. Det innebär dock inte att en striktare reglering har varit frånvarande i svensk flyktingpolitik, och då har Socialdemokraterna varit en central aktör. Artikeln visar hur Socialdemokraterna genom historien fört en relativt restriktiv invandringspolitik och påvisat gränser för folkhemmets möjlighet att göra plats för invandrare. Trots att Socialdemokraternas politik varit generös i att erbjuda stöd till de som har beviljats tillträde, har gränspolitiken gentemot nya invandrare genomgående haft restriktiva inslag. Författarna menar att det är just partiets ideologi som saknats i

förståelsen av den restriktiva invandringspolitiken. Den socialdemokratiska ideologin har tillåtit partiet att formulera striktare, snarare än mer öppna, politiska ställningstaganden angående invandring.

Författarnas jämförelse från 1960-talet till 2000-talet visar tydligt hur Socialdemokraterna historiskt fört en restriktiv invandringspolitik och hur det därför är av betydelse med fortsatta studier kring deras invandringspolitik. Betydelsen tycks också vara ännu större efter Sverigedemokraternas inträde i riksdagen 2010. Det politiska landskapet efter valet 2010 har präglats av att de flesta etablerade partierana till stor del tagit avstånd till Sverigedemokraternas restriktiva invandringspolitik eftersom de hävdar att det inte varit förenligt med deras värderingar. Därför är det nu av ytterligare intresse att undersöka hur den socialdemokratiska ideologin dels kan användas för att ta avstånd till Sverigedemokraternas politik och dels leda till en restriktiv invandringspolitik. (Hinnfors m.fl, 2012)

Hinnfors, Spehar och Bucken-Knapps (2012) artikel har bidragit med motivering till att just studera ett beslut om reglerad invandring taget av en Socialdemokratisk och Miljöpartistisk regering, eftersom det sällan är fallet i forskning om migrationspolitik. Dessutom har artikeln varit inspirerande i val av fördjupning i teorier kring den socialdemokratiskt grundade identiteten och dess praktiska konsekvenser i migrationspolitiken. Medan Hinnfors och hans medförfattare har utrett Socialdemokraternas invandringspolitik över tid från 1960-tal till 2000-tal, kommer denna uppsats fokusera på en kortare period, och enbart kring besluten om gräns- och id-kontroll för att studera hur de olika konsekvenserna av den socialdemokratiska välfärdsregimen tar sig uttryck.

Karen Breidahl (2017) har i artikeln *Scandinavian exceptionalism? Civic integration and labour market activation for newly arrived immigrants* försökt svara på i vilken utsträckning de skandinaviska välfärdsstaternas institutionella struktur framträder i mötet med nyanlända. Breidahls teoretiska ramverk utgår från de gemensamma karaktärsdragen i de skandinaviska ländernas välfärdsstater med principer som universalism, offentligt ansvar för välfärd och arbete för alla. Den empiriska analysen fokuserar således på att undersöka i vilken utsträckning dessa principer förekommer i aktiveringsåtgärder för nyanlända invandrare. I analysens resultat framgår det att traditionen av en stark involverad stat är karaktäriserande för den integrationspolitik som förs i de skandinaviska länderna, och förespråkar ett aktivt medborgarskap för nyanlända invandrare. Designen på de skandinaviska introduktionsprogrammen är unik i den europeiska kontexten och kan därmed ses som exceptionell. I de skandinaviska integrationspolitiska åtgärderna har Breidahl alltså funnit spår av en skandinavisk exceptionalism, som härstammar från den skandinaviska välfärdsstaten. Sverige sticker till viss del ut ännu mer än de skandinaviska grannarna bland annat på grund av den liberala lagstiftningen för medborgarskap, och kan därför ses som ännu mer exceptionella. Breidahl avslutar artikeln med att poängtera att den senaste ökningen av flyktingar har satt nya

problem på den politiska agendan i de skandinaviska länderna och kommer således också leda till nya lösningar, vilket medför möjligheter för vidare studier.

Breidahls (2017) ansats var att undersöka om välfärdsstatens principer är framträdande även i mötet med nyanlända invandrare, och om ländernas integrationspolitik kan ses som exceptionell i den europeiska kontexten. Breidahl har på så sätt inspirerat till att i denna uppsats undersöka hur den svenska välfärdsstatens principer framträder i den svenska invandringspolitiken. Medan Breidahls fokus har varit på de skandinaviska ländernas integration av invandrare, kommer denna uppsats fokus i stället vara på just regleringen av flyktingmottagandet, i det konkreta fallet med införande av gräns- och identitetskontroll. Precis som Breidahl i sitt slutförande skriver har den ökade flyktinginvandringen medfört nya problem och nya lösningar, varav införandet av gräns- och id-kontroll skulle kunna ses som ett exempel. Dessutom har hennes arbete initierat teorin om skandinavisk exceptionalism i studier av migrationspolitik. Precis som Hinnfors, Spehar och Bucken-Knapps artikel har Breidahls analys pekat på relevansen av att undersöka skandinaviska socialdemokratiska välfärdsstater i frågor om invandring och motiverar således valet av ämne. De båda artiklarna har även inspirerat i valet av de teorier som ska undersökas för att se vilka värden av den socialdemokratiska välfärdsstaten som framträder i diskursen.

2 Teori

Den tidigare formulerade frågeställning, som uppsatsen syftar till att undersöka, kräver inledningsvis en uppfattning av den socialdemokratiska välfärdsregim som präglat identiteten av Sverige. Syftet med detta teoretiska avsnitt är dock inte att hävda att det finns en enda allmängiltig och sann identitet för Sverige. Det är viktigt att påpeka att det finns många olika identiteter och komponenter inom den svenska nationen (Bergman Rosamond, 2016 s.470). Det teoretiska avsnittet syftar i stället till att presentera den socialdemokratiska traditionen som kan ligga till grund för idéer om Sverige som den solidariska nation som Löfven poängterat, men också till dess praktiska konsekvenser gällande invandringspolitik. Dessa teorier kommer sedan ligga till grund för analysen av diskursen om gräns- och identitetskontroller, för att se hur de teoretiska värdena tar sig uttryck.

2.1 Socialdemokratisk välfärdsregim

Sverige är i enlighet med Gøsta Esping-Andersens (1990, s.12-29) definition en socialdemokratisk välfärdsregim. Denna typ av välfärdsstat karaktäriseras av en omfördelning av resurser i samhället och en universell och stark offentlig sektor. En lång period av socialdemokratiska teorier och politik har upprätthållit denna konstruktion av en solidarisk välfärdsstat som tränger ut marknaden till förmån för den offentliga sektorn. Den omfattande offentliga sektorn syftar till att erbjuda ett jämlikt utbud av välfärdstjänster, som inte bara bemöter de grundläggande behoven utan erbjuder högsta möjliga standard. Kostnaderna för att upprätthålla denna välfärdsstat medför ett behov av att minimera sociala problem och samtidigt maximera de statliga inkomsterna. Detta uppnås lättast genom att så många personer som möjligt arbetar, och att så få som möjligt lever på bidrag. Statens aktiva insatser för att få många människor i arbete, bidrar därmed till samhällets bästa. Eftersom samtliga medborgare gynnas och till viss del också är beroende av välfärdstjänsterna kommer följaktligen alla med största sannolikhet också känna sig förpliktade att bidra. Det har utvecklats en känsla av solidaritet till förmån för välfärdsstaten samt en kollektiv identifikation kring den. Den socialdemokratiska välfärdsstaten kan således ses som en utgångspunkt i vad som skulle kunna ligga till grund för en nationell identitet med solidariska kännetecken, samtidigt som den kan ge upphov till att begränsa tillgången till dess tjänster.

2.1.1 Skandinavisk exceptionalism

En fortsatt definition av den svenska nationella identiteten går att finna i teorin om skandinavisk exceptionalism som har använts för att förklara bilden av de skandinaviska ländernas progressiva internationalism. Teorin om skandinavisk exceptionalism bygger på de skandinaviska värden som utvecklats genom en historia av socialdemokratisk teori och praktik. Peter Lawler (1997) menar att detta bland annat representerats av idén om det svenska folkhemmet som framhållit värdet av solidaritet i den politiska diskursen. Teorin om den skandinaviska exceptionalismen bygger på att folkhemsvärdet solidaritet, och övriga skandinaviska kännetecken, inte bara existerat inom den nationella lagstiftningen utan även präglat de skandinaviska ländernas utrikespolitik. Detta skiljer de skandinaviska länderna från andra utvecklade västerländska stater, och har upprätthållit ett rykte om en framåtanda i etiska frågor, som solidaritet med tredje världen, gästfrihet gentemot flyktingar och miljömedvetenhet. Sveriges generösa bistånd har många gånger exemplifierats som ett, av många, fall av den skandinaviska exceptionalismen då den visar på att fred, frihet och välfärd inte enbart är nationella frågor, utan något som blivit alltmer universellt.

Annika Bergman (2007) erbjuder en liknande förklaring till hur den svenska internationalistiska identiteten är rotad i den universella välfärdsmodellen och folkhemmet. Bergman för, i likhet med Lawler, tesen att stater som främjar värden som solidaritet, inkluderande och universell välfärd på den nationella nivån med större sannolikhet även förmedlar dessa värden utanför de egna gränserna. Således kan den svenska identiteten tolkas som en internationalistisk stat vars åtaganden av rättvisa och jämlikhet inte bara är låsta till de nationella invånarna, utan vidgas för att dessutom nå människor utanför den svenska gränsen. Denna identitet har också bidragit till att Sverige, tillsammans med övriga nordiska länder, har skapat ett intryck av sig själva som förmedlare av solidaritet i världen. Christine Ingebritsen (2002) beskriver det som att de skandinaviska länderna kan ses som normentreprenörer i studier av internationella relationer. Ingebritsen menar att det bland annat framgår i idéer om en global välfärd, och har gett en ideologisk förklaring till varför skandinaviska länder genom historien varit stora biståndsgivare. Detta synsätt bidrar till en ny typ av internationella relationer med ett annat fokus än på bara territorium, materialistiskt välstånd och maktmaximering. I stället ges en bild av hur stater även bryr sig om dess rykte och identitet. Normer kan därmed inkluderas i forandet och definitionen av staters intresse och identitet. Precis som Ingebritsen menar Lawler (1997) att den offentliga konsensusen kring de grundläggande värdena har inneburit att när dessa värden reflekteras i utrikespolitiken bidrar det till ett bibehållande av den kollektiva nationella identiteten.

I antologin *The Oxford Handbook of Swedish politics* diskuterar redaktören Jon Pierre (2016, s.1-3) med hjälp av andra författare huruvida den svenska politiken fortfarande kan betraktas som exceptionell. Pierre menar att många förknippar

svensk politik med bland annat socialdemokrati, en universell och generös välfärdsstat och en internationell solidaritet. Han hävdar dock att detta är karaktärsdrag som inte längre är lika framträdande i dagens svenska politik, vilket föranleder frågan som den svenska politiken fortfarande kan definieras som exceptionell.

Annika Bergman Rosamond (2016 s.462-466) (tidigare Annika Bergman) bidrar i ett av bokens kapitel med en diskussion kring den socialdemokratiskt grundade internationalismen, och huruvida den är lika stark idag. Internationalismens utmaningar som uppges i artikeln är delvis alliansens segrar i riksdagsvalen 2006 och 2010, som bidragit med en mer liberal inställning till internationalismen. Dessutom menar hon att den svenska identiteten, som etiskt hängiven till välmående för såväl medborgare som icke medborgare, hotats av Sverigedemokraternas invandringskritiska framgång. Trots dessa utmaningar menar Bergman Rosamond (2016, s.469-475), utifrån ett socialkonstruktivistiskt perspektiv, att de solidariska värdena är tillräckligt inbäddade i samhället för att uthärda vissa förändringar. Sverige är fortfarande en av de mest generösa välfärdsregimer globalt, trots regeringsskiften. Den internationalistiska identiteten tycks därmed kvarstå oavsett vilka partier som sitter i regeringen, skillnaden är snarare att det diskursivt inramats på olika sätt. Socialdemokratien och dess värden är lika mycket en social konstruktion som en organisering av ekonomin, och är således en del av de diskurser och praktiker som utgör en stats identitet. Även om en ökad liberalisering kan utgöra ett hot mot den svenska internationalismen, innebär det därför inte att fundamentalt grundade solidariska diskurser och handlingssätt kommer försvinna från det svenska tankesättet (Bergman, 2007). Trots att den skandinaviska modellen förändrats, och kanske inte längre kan ses som lika exceptionell i praktisk bemärkelse ger det en bild av hur Sverige traditionellt har uppfattats och kan därför ändå anses utgöra en god grund för den svenska identiteten som ska undersökas i den kommande analysen.

2.1.2 Välfärdsstatens behov av en reglerad invandring

Den svenska modellen, med grund i den socialdemokratiska välfärdsregimen, och dess strävan efter social jämlikhet har ofta förknippats med att inkludera även invandrare. De liberala lagarna kring medborgarskap har betraktats som en politisk vilja att erbjuda invandrare samma möjligheter som redan etablerade medborgare (Soininen, 1999). Trots tendensen att även se invandringspolitiken genom ett solidariskt perspektiv har den svenska politiken anpassat sig till en mer restriktiv invandringspolitik (Bergman, 2007). Det kan tyckas gestalta en annan konsekvens av välfärdsstaten som går ut på att välfärdsstaten förutsätter en reglerad invandring. Esping-Andersen (1990, s.55) påpekar att välfärdsstater utöver att tillhandahålla välfärdstjänster också alltid har inneburit ett system av social stratifiering. Välfärdsstatens organisering bidrar följaktligen till att bestämma gränserna för klassuppdelning, status, och social solidaritet. Trots att den socialdemokratiska välfärdsregimen bygger på en generös och jämlik välfärd, går det således även att

finna exkluderande delar i den. De som är berättigade till den socialdemokratiska välfärdsregimens tjänster, är de som är bosatta i landet. Det medför att graden av social solidaritet i välfärdsstaten bland annat kan avgöras av hur generös flyktingmottagningen är (Sainsbury, 2012, s.10-16). Redan i en proposition från 1975, där det poängterades att nyanlända invandrare skulle erhålla lika rättigheter som redan etablerade medborgare, insåg den dåvarande regeringen att för att kunna upprätthålla detta mål var en reglerad invandring också nödvändig (Sainsbury, 2012, s.215). Det gestaltar en diskrepans mellan välfärdsstatens relation till nyanländas sociala rättigheter respektive hanteringen av migrationsströmmar (Geddes, 2003).

Resonemanget om välfärdsstatens behov av en reglerad invandring går även att finna i Andrew Geddes (2003) artikel *Migration and the Welfare State in Europe*. I artikeln beskriver han hur välfärdsstater i Europa bär på mer än summan av dess fördelningspolitik då de även förkroppsligar idéer om bland annat medlemskap, tillhörighet och identitet. Genom att representera dessa värden blir välfärdsstaten också en metod för att reglera migration. En restriktiv och exkluderande migrationspolitik kan tyckas stå i kontrast till värden om öppenhet, inkluderande och humanitet. Det innebär att migrationspolitiken kan utgöra en gräns mellan olika värden och följaktligen också gränser för vem som får tillgång till välfärdsstaten och omfattas av dess värden. Geddes menar att migrationspolitikens gränser är grundade i nationalistiska processer eftersom kontrollen av statens territorium är en av de främsta delar som sätter prägel på den nationella suveräna auktoriteten. Den nationella komponenten av den svenska modellen går även att finna i folkhemstanken. Även om folkhemmet inte har några direkta länkar till invandring, har det bidragit till en konstruktion av ett narrativ kring det svenska folket, och följaktligen också en osäkerhet om ”de andra”. De nationalistiska rötterna i folkhemmet kan därmed tyckas ha möjliggjort en restriktiv invandringspolitik. (Hinnfors m.fl, 2012).

I enlighet med ovan presenterade teori har således en av socialdemokratiska välfärdsstatens komponenter varit att driva hårdare kontroller mot invandring, för att stänga dörren till välfärdsstaten (Geddes, 2003). I den socialdemokratiska historian finns det också tecken på hur en restriktiv invandringspolitik motiverats för att skydda den svenska arbetsmarknaden och välfärdsstaten (Hinnfors m.fl, 2012). Maritta Soininen (1999) förklarar detta genom att den svenska modellen med dess socialdemokratiska universella välfärd, är en modell som främst appliceras på relationen mellan staten och arbetsmarknaden. Soininen ser det därför som en klassbaserad modell, där andra intressen som invandring inte inkluderas.

Sammanfattningsvis tycks det således finnas åtminstone två olika konsekvenser av den socialdemokratiskt grundade välfärdsstaten. Den första av dessa har här beskrivits som en nationell identitet i den skandinaviska exceptionalismen, som kännetecknas av en solidarisk politik som når även utanför det egna landets gränser. Utifrån identiteten som teoretiskt tolkats som en skandinavisk exceptionalism byggs en förväntan på att migrationspolitiken ska följa den solidariska andan. Den

andra presenterade följden av den socialdemokratiska välfärdsregimen tycks dock tala emot detta då den hävdar att välfärdsstaten har ett behov av en mer reglerad invandring. Den senare av dessa konsekvenser ses sällan som representativt för den nationella identiteten, trots att det varit en följd av den socialdemokratiska välfärdsregimen genom historien. Därför är det av betydelse att även studera denna följd av den socialdemokratiska välfärdsstaten för att kunna föra en diskussion kring vilka värden det är som framförts i diskursen om gräns- och id-kontroller. Som tidigare nämnts kan inte dessa två teorier ses som representativa för hela den svenska identiteten men det erbjuder en bild av hur Sverige som socialdemokratiska välfärdsregim kan förstås på olika sätt. Den teoretiska konflikten som den socialdemokratiska välfärdsregimen tycks utgöra skulle också kunna generera en diskursiv kamp i den politiska diskursen om gräns- och identitetskontroller. Uppsatsen kommer således utreda hur de två teoretiska konsekvenserna av den socialdemokratiska välfärdsregimen tar sig uttryck i det empiriska materialet och vilka värden det är som framförts i diskursen, och eventuellt se om det även utgör en diskursiv kamp.

3 Metod och material

Politiska beslut och politisk retorik som rör invandring har konsekvenser för det offentliga livet och påverkar definitionen av det som betraktas som allmänhetens bästa. Den diskursiva processen är därför viktig att beakta i studier av politik eftersom den konstruerar nya idéer i samhället (Korkut m.fl, 2013, s.2-3). I boken *The discourses and politics of migration in Europe*, skriver Umut Korkut och hans medförfattare om hur välfärdsdiskursen har gått från att erbjuda tillmötesgående processer till att allt mer gestaltas av exkluderingsmekanismer gentemot utomstående (Korkut m.fl, 2013, s.5). Med grund i detta resonemang bör därför en diskursanalys användas i denna uppsats för att få en bild av hur den politiska diskursen kring införandet av gräns- och identitetskontroll sett ut.

I detta kapitel kommer ett klagörande av diskursanalysen och dess teoretiska utgångspunkter att ges, med en fördjupning i Ernesto Laclau och Chantal Mouffes diskursteori. Vidare följer sedan en presentation av hur metoden kommer att användas i denna uppsats. I efterföljande avsnitt kommer sedan det valda materialet och dess avgränsning presenteras och diskuteras. Kapitlet avslutas med ett avsnitt om operationalisering, för att ge en bild av hur undersökningen kommer genomföras mer konkret.

3.1 Metod

3.1.1 Diskursanalys

Diskurs är ett svårdefinierat begrepp som kan ha olika mening inom olika användningsområden. Marianne Winther- Jørgensen och Louise Phillips (2000, s.7-8) definierar begreppet diskurs som ”ett bestämt sätt att tala om och förstå världen”. Diskursanalysen bygger på socialkonstruktivistiska teorier om att verkligheten skapas i diskursen och dess syfte är således att klargöra hur verkligheten konstrueras, och vilka sociala mönster det följer. Diskursanalysen inkluderar även ett maktperspektiv eftersom det språkliga mönstret sätter gränser för hur vi tänker och handlar (Bergström – Boréus, 2012 s.354). Den diskursiva makten kan således liknas vid Steven Lukes definition av maktens tredje ansikte, makten över tanken (Bergström – Boréus, 2012, s.381). Diskursanalysens socialkonstruktivistiska utgångspunkt innebär att det inte är möjligt att nå objektiv kunskap. Uppfattningen av världen skapas snarare inom sociala processer där gemensamma sanningar byggs upp och omdefinieras (Winther-Jørgensen – Phillips, 2000, s.11-12).

Diskursanalysen medför följaktligen centrala kunskapsteoretiska antaganden vilka inte bör skiljas från dess metodologiska del. En metod ses ofta som ett externt sätt att förklara eller beskriva något, men det är inte förenligt med diskursanalysen eftersom dess teori bygger på att det inte går att objektivt observera verkligheten. De kunskapsteoretiska förutsättningarna innebär därför att undersökningen snarare går ut på att analysera hur verkligheten har framställts inom diskursen och vad det kan få för konsekvenser (Winther-Jørgensen – Phillips, 2000, s.28). Denna uppsats syfte är således inte att på ett objektivt sätt försöka förmedla den diskurs som förts kring gräns- och identitetskontroller utan att ge en möjlig tolkning av hur den kan förstås.

Det finns många olika typer av diskursanalytiska inriktningar men denna uppsats utgår från Ernesto Laclau och Chantal Mouffes diskursanalytiska tradition, vilken Winther-Jørgensen och Phillips (2000, s.13) benämner som diskursteori. Diskursteorin har en poststrukturalistisk grund med antaganden om att diskursen konstruerar den sociala världen. Det finns ingen tydlig mall för hur en diskursanalys ska genomföras men genomförandet av uppsatsens analys utgår från några av de centrala begrepp som Laclau och Mouffes teori bygger på. Enligt diskursteorin är det viktigt att skilja på en term och dess innehåll, eftersom en term i sig inte har något innehåll. När innehållet och termen knyts samman benämns det som ett *tecken*. I olika diskurser kan således samma term ha olika betydelse, och det får därmed mening först i ett sammanhang. Diskursen ger tecknen mening och stadga samtidigt som andra betydelser utesluts (Bergström – Boréus, 2012 s.365-366). Denna process är dock aldrig fullständig utan det finns alltid ett mått av mångtydighet eller oklarhet (Winther-Jørgensen – Phillips, 2000 s.34-35).

En *nod* eller *nodalpunkt* är ett element som i diskursen spelar en viktig roll. Noden har en central plats i diskursen och har länkar till andra tecken som fastställer dess betydelse. Noden kan därmed ses som en knutpunkt i diskursen (Bergström – Boréus, 2012 s.367). Winther-Jørgensen och Phillips (2000, s.36) ger en konkret ingång till hur diskursteorin kan användas då de menar att om analysen utgår från att i första hand identifiera vilka tecken som är nodalpunkter, kan sedan analysen fortgå med hur de definieras i diskursen. Detta görs med hjälp av *ekvivalenskedjor* som relationellt delar upp tecknen i vad det är och inte är. På så sätt kan vi utreda vilken betydelse tecknen får. Det är dock viktigt att inte på förhand låsa sig vid vissa tänkta nodalpunkter utan att med ett öppet sinne först hantera materialet.

Ett annat av diskursteorins centrala begrepp är *diskursiv kamp*. Eftersom diskursteorin förutsätter att den sociala världen genomsyras av konflikter är det också viktigt att studera konflikter inom en diskursiv ram (Winther- Jørgensen – Phillips, 2000, s. 54). Den diskursiva kampen, eller antagonismen som den även kallas i diskursteorin, är således en kamp i meningsskapande (Bergström – Boréus, 2012, s.369). En diskurs är aldrig statisk utan omformas i kontakten med andra diskurser inom samma område. Det kan ge upphov till en diskursiv kamp mellan olika definitioner av samhället och identiteten, där diskurser kämpar för att uppnå hegemoni och således låsa betydelsen (Winther-Jørgensen – Phillips, 2000 s.13). I

uppsatsen syfte är antagonismen av intresse för att undersöka om den teoretiska konflikten mellan den nationella identiteten i den skandinaviska exceptionalismen och välfärdsstatens behov av en reglerad invandring också tycks utgöra en diskursiv kamp.

Just den nationella identiteten fungerar väl att studera med hjälp av en diskursanalys. Inom diskursanalysen ses nationalstaten som en social konstruktion, vilket innebär att det går att undersöka hur den konstrueras, reproduceras, förändras och ifrågasätts inom diskursen (Winther-Jørgensen – Phillips, 2000, s.155). Winther-Jørgensen och Phillips (2000, s.163-167) betraktar nationen som en *flytande signifikant* vilket innebär att den inte är statisk utan kan bestå av olika innehåll. En nation kan dock bära med sig karaktäristiska drag som reproduceras i diskurser, och ofta i relation till vad den inte är. Därmed går det även att undersöka, en eventuell diskursiv kamp mellan den nationella identiteten grundad i teorier om skandinavisk exceptionalism och välfärdsstatens förhållande till reglerad invandring. Trots att diskursanalysen kan klarlägga både maktrelationer och identiteter är dess fokus inte på att undersöka aktören och dennes motiv för olika handlingar (Bergström – Boréus, 2012, s.381). Inriktningen för denna uppsats kommer därför inte vara på Socialdemokraterna och Miljöpartiet som enskilda samhälleliga aktörer och vilka motiv de haft för besluten om kontroller. I stället kommer det var ett större fokus på mer underliggande strukturer inom hela den framförda politiska diskursen i frågan och hur det påverkar konstruktionen av verkligheten.

Det är viktigt att även problematisera forskarens roll i en diskursanalys. Det socialkonstruktivistiska antagandet gör att forskaren inte kan ses som en objektiv betraktare av verkligheten. Snarare är forskningen produktiv och skapar en verklighet samtidigt som den försöker tolka den (Winther-Jørgensen – Phillips, 2000, s.148). De löst definierade analysverktygen, som ofta är fallet vid diskursanalytiska undersökningar, kan innebära att undersökningens intersubjektivitet blir lidande, då det kan vara svårt att återskapa en exakt likadan undersökning. Därför är det av största vikt att vara tydlig med vilka tolkningar som görs och motivera varför, för att ändå öka öppenheten i arbetet, och således nå en högre intersubjektivitet (Bergström – Boréus, 2012, s.405 - 406).

Utöver diskursanalysen kommer även en inledande ansats vara att genomföra en kvantitativ innehållsanalys med syfte att avgränsa materialet. Den kvantitativa innehållsanalysen fungerar generellt väl för att räkna förekomsten av företeelser i en text. I synnerhet passar den när syftet är att upptäcka mönster i ett större material (Boréus – Bergström, 2012, s.50-51). Genom den kvantitativa innehållsanalysen kan därmed en överblick erhållas över vilken tidsram som är av intresse för uppsatsen.

3.2 Material

För att få en bild av den politiska diskursen kring gräns- och identitetskontroller kommer metoden att appliceras på olika sorters offentliga dokument där partiernas uttalanden om frågan framkommer. Mer explicit kommer partiernas uttalanden utgöras av motioner, propositioner, partiledardebatter och debattartiklar, vilket blir primärkällor i detta avseende med tanke på att det är just hur frågan framförts i den politiska diskursen som är av intresse. Materialet kommer i synnerhet utgöras av den Socialdemokratiska och Miljöpartistiska regeringens uttalanden i frågan, eftersom de har starkast koppling till teorin och det är under deras regeringsperiod som besluten tagits. Samtliga riksdagspartiers yttranden kommer dock betraktas, dels för att Sverige klassas som en socialdemokratisk välfärdsregim oavsett vilket parti som regerar, dels för att de alla är en del av att förmedla en nationell identitet. Dessutom är det av vikt att även betrakta de övriga partiernas uttalanden i materialet för att få en överblick över hela den politiska diskursen som främst sker i relationen mellan de olika partierna. Det hade kunnat vara av intresse att även undersöka hur besluten framställdes i media. Det hade dock bidragit till ett allt för omfattande material, vilket skulle kunna medföra svårigheter att behandla materialet med den noggrannhet som krävs. En ytterligare avgränsning som måste göras är den som rör tid. I detta fall är det av intresse att analysera material innan beslutet om gräns- och id-kontroll togs samt hur diskursen sedan fortsatte efter att beslutet togs, för att kunna urskilja ett eventuellt skifte. Denna avgränsning har gjorts med hänsyn till den tidigare nämnda kvantitativa innehållsanalysen.

Under den inledande kvantitativa innehållsanalysen användes sökorden *gränskontroll* och *id-kontroll* på tryckt storstadspress för att erhålla en bild av hur dessa begrepp använts över tid och undersöka eventuella mönster i förekomsten. Resultatet av den kvantitativa innehållsanalysen går att finna i Bilaga 1. Utifrån sökordet *gränskontroll*, framkom en markant ökning i storstadspressen mellan år 2014 och 2015, från att ha förekommit 73 gånger under 2014 till att förekomma 336 gånger 2015. Vid en närmre granskning observerades även en markant ökning under den senare halvan av 2015. Förekomsten av ordet *gränskontroll* trappades då upp från 12 i augusti till 35 i september. Under november månad, då beslutet om gränskontroller togs förekom ordet *gränskontroll* 147 gånger i den tryckta storstadspressen. Sökordet *id-kontroll* ökade från att ha förekommit en gång i oktober 2015 till att förekomma 24 gånger under november samma år och 68 gånger under december månad. Resultatet från den inledande kvantitativa innehållsanalysen stödjer därför en avgränsning av materialet från den första juli 2015 till den 31a januari 2016, då även införandet av id-kontroller på kollektivtrafiken från Danmark hade implementerats.

3.3 Operationalisering

För att konkretisera genomförandet av undersökningen krävs en operationalisering av de teoretiska begreppen, som bidrar till att göra dem mätbara. En bra operationalisering innebär att vi mäter det vi säger oss mäta, vilket leder till en god validitet (Esaiasson m.fl, 2007 s.59-61). För att undersöka hur de teoretiska konsekvenserna av den socialdemokratiska välfärdsregimen tar sig uttryck i materialet är det viktigt att till en början vara öppen i läsningen av materialet. Därefter måste en mer intensiv läsning genomföras för att söka efter kännetecken från de olika teoretiska delarna. Dessa kan utgöras av olika ordval som är karaktäriserande för teorierna. I fallet med den svenska identiteten med grund i teorin om skandinavisk exceptionalism kan beskrivningar av Sverige som moralisk, solidarisk och generös nation förekomma. Dessutom kan uttalanden om Sveriges ansvar att hjälpa andra människor vara av intresse, samt internationellt samarbete i dessa frågor vilket tyder på en internationalistisk anda. Teorin om att välfärdsstaten kräver en reglerad invandring kan snarare gestaltas i materialet genom uttalanden om att skydda välfärden och att begränsa invandringen till Sverige. Det är också viktigt att analysera i vilken relation olika begrepp sätts till varandra eftersom tecken, enligt diskursteorin, får mening i relation till andra begrepp. Genom att utreda vilka värden som framgår i den politiska diskursen kan sedan utredas vilka av den socialdemokratiska välfärdsregimens komponenter som framgår tydligast, och om den teoretiska konflikten även lett till en diskursiv kamp i detta fall. Operationaliseringen utgörs inte av några tydligt definierade ramar som kan indela materialet i olika delar, vilket kan medföra att de egna tolkningarna påverkar resultatet. Däremot är diskursanalysens fördel just dess öppenhet vilket innebär att den inte medför några låsta föreställningar om vad materialet ska innehålla. Vetskapen om diskursanalysens problematik har medfört en medvetenhet om att motiveringar av varför olika tolkningar görs är centralt.

4 Resultat och analys

I detta kapitel kommer resultatet från en närgående läsning av det empiriska materialet att redogöras för. Relevanta delar av materialet kommer exemplifieras med hjälp av citat. Vidare kommer möjliga tolkningar av diskursen att ges, samt en koppling till den socialdemokratiska välfärdsregimens konsekvenser som redogjorts för i teoriavsnittet. Det kan sedan leda till en diskussion angående den teoretiska konflikten som tycks finnas mellan den skandinaviska exceptionalismen och en reglerad invandring och huruvida den framträder i diskursen. Det är viktigt att ha i åtanke att detta inte är en analys över huruvida gränskontrollerna och diskussionen kring det kan anses vara solidariska. Den diskursanalytiska ambitionen i denna undersökning är snarare att utreda huruvida den svenska nationella identiteten grundad i skandinavisk exceptionalism framkommer i diskursen kring gräns- och identitetskontrollerna eller om det snarare är värden kopplade till en reglerad invandring som betonas.

4.1 Införandet av gränskontroller

I det empiriska materialet som täcker tiden innan de inre gränskontrollerna infördes förekommer inte begreppet gränskontroll i bemärkelsen av inre gränskontroller. I stället är det Schengenområdets yttre gränskontroller som diskuteras, det vill säga de kontroller som tillämpas då en person kommer till Sverige från ett land utanför Schengenområdet. Tecknet gränskontroll utgör inte heller någon större roll i diskursen under denna tidperiod. Under de första månaderna av den avgränsade tiden är gränskontroll snarare ett tecken som ger mening åt noder som till exempel terrorism. Följande citat är taget ur regeringens skrivelse angående den svenska strategin mot terrorism där de framlägger att ”Dagens globala samhälle med ökande rörelse över gränserna, både av personer och av varor, ställer krav på att risker i dessa flöden kan identifieras. Möjlighet att tidigt upptäcka förberedelser till terroristbrottslighet, t.ex. i samband med gränskontroll, kan vara av central betydelse. Gränskontrollen måste alltid vara rättssäker, effektiv och får inte innebära diskriminerande åtgärder.” (skr. 2014/15:146). Gränskontroller tas alltså upp i syfte att förhindra terrorism och annan organiserad brottslighet. Kontrollerna har därmed motiverats ur en säkerhetsaspekt i relation till den fria rörligheten, där fri rörlighet förknippas med risker. Därutöver betonas även vikten av att gränskontroller ska vara rättssäkra, effektiva och inte diskriminerande.

De yttre gränskontrollerna är även det som diskuteras under en återrapportering av Europeiska rådets möte om flyktingkrisen den 24e september 2015 (2015/16:7 § 1,

anf. 11). Under återrapporteringen berättar Stefan Löfven om hur flyktingkrisen ska hanteras bland annat med hjälp av de yttre gränskontrollerna. Löfven talar delvis om de regelverk som försäkrar att dessa gränser hanteras rättssäkert, men han väljer också att poängtera vikten av att EU:s medlemsländer i allmänhet, och Sverige i synnerhet, fortsättningsvis står upp för asylrätten. ”Den individuella rätten att söka asyl ska finnas, och den kommer Sverige att stå upp för – alltid. Det är en moralisk fråga, en anständighetsfråga” menar Löfven. Här används tecknet gränskontroll i stället i sammanhanget angående flyktingkrisen. Gränskontrollen har återigen innebörden som Schengenområdets yttre gräns och vikten av dess regelverk betonas. Samtidigt sätts gränskontroller i relation till asylrätten, då Löfven talar om att asylrätten ska gälla, trots gränskontroller. I detta citat framträder Sveriges solidariska identitet som värnande av asylrätten, med en betoning på att det är en moralisk fråga. Då Löfven också ser asylrätten som en fråga som Sverige ska stå upp för i den europeiska kontexten blir också bilden av Sverige som normtreprenörer synlig. Sverige framstår som ett land som försvarar flyktingars rätt att söka asyl med ansatsen att även påverka resterande europeiska länder i samma riktning.

Under den första tidsperioden av materialet är det som sagt svårt att finna delar där de inre gränskontrollerna diskuteras. I en partiledardebatt i SVT Agenda (2015) fördes dock de inre gränskontrollerna upp på dagordningen under en diskussion om flyktingkrisen. I denna debatt framgår det att gränskontroller är något som både Sverigedemokraterna och Moderaterna ser som en möjlig lösning i hanteringen av flyktingkrisen. Medan Moderaternas partiledare, Anna Kinberg Batra, poängterar att det är just kontroller hon är för och inte några stängda gränser, menar Sverigedemokraten Jimmie Åkesson att asylinvandringen till Sverige måste få ett stopp. Åkesson förespråkar i stället att Sverige ska hjälpa flyktingar i krigets närområde. På detta invänder Löfven genom att påpeka att Sverige redan är en stormakt när det gäller bistånd i närområdet men att det inte innebär att det inte kommer komma några flyktingar till Sverige. Här tar Löfven återigen möjligheten att prata om Sverige som en givmild internationell aktör i en diskussion angående gränskontroller. Det generösa biståndet är som tidigare nämnts ett av de tecken på skandinavisk exceptionalism som visar hur välfärd inte bara är en nationell fråga, utan även något som bör nå människor utanför Sveriges gränser. Dessutom påpekar han att det generösa biståndet inte bör stå i kontrast mot ett generöst mottagande av flyktingar.

Även om Löfven inte uttalar något stöd för inre gränskontroller under Agendas partiledardebatt införs de en månad efter programmet sänts. Efter införandet av inre gränskontroller, blir det rimligtvis också ett allt mer betydelsefullt tecken i diskursen, framförallt kring nodalpunkten flyktingkris. I ett uttalande meddelar regeringen att ”Fler personer på flykt söker sig nu till Sverige än någonsin tidigare. Migrationen medför möjligheter för Sverige, men även stora utmaningar. Den samlade bedömningen som regeringen gör är att det är nödvändigt att återinföra gränskontroll vid inre gräns eftersom den nuvarande situationen innebär akuta utmaningar för viktiga funktioner i samhället.” (Regeringen, 2015a). Som citatet

från regeringen ovan visar motiveras gränskontrollerna här genom att påvisa att migrationen är en utmaning för Sverige och dess samhällsfunktioner. Upprätthållandet av de svenska samhällsfunktionerna sätts följaktligen i relation till öppenheten för flyktingar, och dessa ändamål tycks för tillfället inte vara förenliga. Trots att detta resultat tycks visa en tydligare koppling mellan den socialdemokratiska välfärdsregimen och en reglerad invandring, går det även att se hur regeringen fortsatt uttrycker sig i solidariska ordalag och försvarar asylrätten. Regeringen framhåller bland annat via justitieminister Morgan Johansson att de inre gränskontrollerna inte ska påverka asylrätten och att alla som söker sig till Sverige har fortsatt rätt att söka asyl (prot 2015/16:171, § 9, anf. 22). Utbildningsminister Gustav Fridolin hävdar med stöd från migrationsverket att gränskontrollerna även kan leda till ett ”värdigare mottagande” av flyktingar, till följd av en ökad ordning och reda vid gränsen (prot. 2015/16:26, §9, anf. 55). Trots att de stora migrationsströmmarna betraktats som en utmaning för den svenska välfärden, anses därmed inte gränskontrollerna påverka flyktingar negativt, och regeringen framhålls fortfarande som försvarare av asylrätten. I ett anförande av utrikesminister Margot Wallström betonar hon även vikten av europeiskt samarbete och att ”Förbättrade gränskontroller behöver kombineras med respekt för mänskliga rättigheter och fundamentala friheter.” (prot. 2015/16:16). Wallströms uttalande är ett tydligt förespråkande av internationalism, och Sverige framställs återigen som en normentreprenör i den europeiska kontexten. Trots införandet av inre gränskontroller har regeringen till synes fortsatt framställt den svenska identiteten som exceptionell i moraliska frågor.

4.2 Införandet av identitetskontroller

Då beslutet om inre gränskontroller togs föreslog regeringen även att identitetskontroll på passagerarfartyg skulle införas. I en återrapportering från Europeiska rådets möte, berättar Löfven om hur han under mötet motiverat beslutet om gränskontroller och id-kontroller på färjor för att hålla ordning och reda vid Sveriges gräns vid flyktingmottagandet (prot. 2015/16:28 §1, anf. 1). Detta lägger sedan grunden för en debatt mellan Löfven och Sverigedemokraternas Pavel Gamov, som menar att regeringens åtgärder inte är tillräckliga. Gamov framlägger att ”Efter mycket om och men bestämmer sig regeringen till slut äntligen för att sätta upp gränskontroller. Problemet är dock att det är alldeles för lite, alldeles för sent och utan tillräckliga resurser. Det som behövs är en omedelbar stängning av Sveriges gräns för fler asylsökande, inte endast slumpmässiga id-kontroller.” (prot. 2015/16:28 § 1, anf. 9) Vidare hävdar Gamov också att regeringen ”[...] tar pengar från biståndet och lägger på asylmottagandet i Sverige” (prot. 2015/16:28 § 1, anf. 9). På detta reagerar Löfven och försvarar Sveriges roll genom att säga ”Jag känner stolthet över att vi gör en stor insats humanitärt, inte bara i detta område utan runt om i världen. Det är Sveriges identitet. Vi tror på solidaritet.” (prot. 2015/16:28, § 1, anf. 11). Denna debatt visar mycket tydligt en skiljelinje mellan hur den svenska regeringen å ena sidan motiverar en mer reglerad flyktingmottagning i form av

gränskontroller och id-kontroller, något som Sverigedemokraterna också stödjer, samtidigt som regeringen å andra sidan tar avstånd från Sverigedemokraternas restriktiva flyktingpolitik. Den socialdemokratiska ideologin tycks således stödja en mer restriktiv flyktingpolitik samtidigt som den pekar på den svenska solidariska identiteten.

Under december månad 2015, diskuterades vidare om att även införa identitetskontroller på buss och tåg från Danmark för att komplettera de icke heltäckande gränskontrollerna. Dessa diskussioner ledde fram till att regeringen den nionde december framlade propositionen *Särskilda åtgärder vid allvarlig fara för den allmänna ordningen eller den inre säkerheten i landet* (2015/16:67). Dess syfte var att "[...] avvärja hotet mot allmän ordning och inre säkerhet till följd av den stora tillströmningen av asylsökande [...]". I propositionen intensifieras diskursen om gräns- och identitetskontroller genom att de får ett ännu större fokus och tillskrivs ännu större betydelse. Detta märks bland annat genom att formuleringar som "allvarlig fara" används för att motivera gräns- och id-kontroller. Kontrollerna knyts nu allt mer samman till argument om ordning och säkerhet. Säkerhet har dock tillgivits en annan innebörd än den säkerhet gentemot terrorism som tidigare framförts. Säkerhet förknippas nu med välfärdsstatens säkerhet då ett högt antal asylansökningar ses som ett hot mot samhällets verksamheter som hälso- och sjukvård samt skola. Det framkommer bland annat i följande citat där regeringen menar att "Migrationsströmmarna medför akuta utmaningar med avseende på samhällets funktionalitet, vilken är en del av Sveriges säkerhet. Myndigheten för samhällsskydd och beredskap pekar på stora påfrestningar för främst boende, hälso- och sjukvård, skola och socialtjänst, men även annan samhällsviktig verksamhet" (prop. 2015/16:67, s. 8).

I ovan nämnda proposition är det svårt att uttyda någon solidarisk anda som värnar om flyktingar och där Sverige agerar som normentreprenör. Något som i stället framgår är vikten av att säkerställa de välfärdstjänster som finns inom statens gränser. Här framkommer därmed tydligare den andra länken till den socialdemokratiska välfärdsstaten som kännetecknas av en reglerad invandring. Precis som tidigare nämnts har socialdemokratin genom historien motiverat en restriktiv invandringspolitik för att skydda den inhemska arbetsmarknaden och välfärdsstaten, vilket även verkar vara fallet här. Den internationalism, som setts som en stor del av teorin om den svenska exceptionalismen, är inte heller lika framträdande. Detta då den svenska regeringen inte längre tycks tala lika mycket om internationella samarbeten i dessa frågor, utan det ses främst som en nationell angelägenhet. Det går även att koppla till Geddes resonemang om att migrationspolitiken är en nationalistisk företeelse som sätter gränser för statens territorium och vilka som får ta del av välfärden. Då regeringen inför identitetskontroller med motiveringen att migrationsströmningarna är ett hot mot Sveriges säkerhet, i avseende av hälso- och sjukvård, kan det tolkas som att dessa institutioner bara ska vara till för svenskar. Därmed kan det även bidra till narrativet av det svenska folket, samtidigt som invandrare tillskrivs en roll som påfrestande för det svenska samhället.

4.3 Konsekvenser av kontrollerna

Skiftet i fokus till att migrationsströmmarna utgör ett hot mot Sveriges välfärdstjänster leder vidare till de konsekvenser som nämns i samband med kontrollerna. De negativa följderna av gräns- och id-kontroller som kan uttydas i diskursen efter införandet är främst de som rör pendlare i Öresundsregionen, samt att det medfört en större belastning för polismyndigheten. I följande citat behandlas frågan om huruvida gränskontrollerna ska kompletteras med identitetskontroller på bussar, tåg och passagerarfartyg: ”Lagen kommer att påverka människor som pendlar mellan Malmö och Köpenhamn på ett negativt sätt. Vardagslivet kommer att påverkas för tusentals människor och de fördelar som Öresundsregionen upparbetat riskerar att försämrats. Näringslivet i södra Sverige har Öresundsförbindelsen som ett naturligt och vardagligt nav. Genom de åtgärder som föreslås finns risk för negativa konsekvenser för näringslivet.” (mot. 2015/16:3288). Detta är ett vanligt förekommande inlägg i diskussionen om gräns- och identitetskontroller, här framfört av Kristdemokraterna. Identitetskontrollerna sätts i relation till pendling och de ekonomiska effekter det kan få för näringslivet i Öresundsregionen, samt för vardagslivet för pendlare. Däremot är det svårt att finna uttalanden om vilka konsekvenser det får för de flyktingar som flyr till Sverige, och vikten av att stå upp för dessa. Det ger en bild av vad och vilka som ges betydelse i diskursen. Det fokus som den här argumentationen om gränskontroller har, ger således inte heller den någon bild av Sverige som en solidarisk exceptionell nation. I stället framhålls neoliberala värden som konsekvenser i en nationell kontext. Inriktningen i denna motion kan givetvis bero på att den är framförd av Kristdemokraterna som inte ses som lika stora bärare av den socialdemokratiska traditionen, men de är fortfarande en del av den politiska diskursen och bidrar således till vad som ges värde.

De som huvudsakligen uttalat sig i om konsekvenserna för flyktingarna är Vänsterpartiet som ställer sig kritiska till införandet av id-kontrollerna. De menar att regeringen borde ”slå vakt om asylrätten” i dessa oroliga tider, samt att kontrollerna ”slår hårt mot dem som behöver vår hjälp allra mest”. De tycker att pressen bör sättas på EU, snarare än flyktingarna (mot. 2015/16:3283). Vänsterpartiet framför därmed ett annat perspektiv i debatten och vill skydda flyktingarna snarare än den svenska välfärden. Detta skulle kunna ses som ett tecken på den solidaritet och exceptionalism som tidigare presenterats som den svenska nationella identiteten, men som fått mindre fokus i övriga partiers inlägg i debatten. När regeringen väl tar upp konsekvenserna det kan få för de flyktingar som tänkt söka asyl i Sverige, anses det inte vara anledning nog för att avskaffa de inre identitetskontrollerna “[...] även om en sådan åtgärd kan komma att leda till att möjligheten för personer att ta sig till Sverige för att söka asyl begränsas. Med anledning av den akuta situation som nu råder anser regeringen emellertid att en reglering som ger en sådan möjlighet är en nödvändig åtgärd.” (prop. 2015/16:67, s.9). Återigen pekar uttalandena på hur olika värden sätts mot varandra, i likhet med Geddes resonemang. Trots att kontrollerna kommer leda till att färre söker asyl, är

det nödvändigt eftersom Sverige anses ha en akut situation. Vänsterpartiets uttalande skulle till viss del kunna gestalta en antagonism i den politiska diskursen då de fortsatt försöker framföra de värden som den skandinaviska exceptionalismen bygger på och menar att gräns- och identitetskontrollerna utgör ett hinder för dessa värden. Förutom vänsterpartiets uttalanden tycks det dock finnas en konsensus i den politiska diskursen om att gränskontroller och identitetskontroller är, om inte goda, så nödvändiga.

4.4 Teoretiska uttryck i diskursen

I detta avsnitt kommer resultatet av den närgående läsningen att sammanfattas och de teoretiska uttrycken diskuteras. I de tidigare delarna av resultatet motiveras de yttre gränskontrollerna som säkerhet gentemot terrorism och annan organiserad brottslighet. Under denna tid framhålls också av regeringen vid flera tillfällen hur Sverige ska stå upp för asylrätten och bidra till europeiska samarbeten. Det är i detta material tydligt att se den exceptionella svenskhet som solidariskt står upp för människor, även utanför de yttre gränserna. Ordval som moral, anständighet och solidaritet har i detta material använts för att beskriva Sveriges roll, vilket bidrar till konstruerandet av den svenska identiteten. Vid införandet av inre gränskontroller tilldelas de också en större roll i den politiska debatten. Under denna tidsperiod förknippas kontrollerna snarare med ordning och reda i det svenska samhället och får därmed rimligen också en mer nationell innebörd än vid diskussionerna om de yttre gränskontrollerna. Även under denna tid framhålls dock fortfarande rätten att söka asyl och ett värdigt mottagande av flyktingar.

Det är tillsynes först vid framläggningen av den proposition som möjliggör identitetskontroller på fler färdmedel från Danmark, som det går att uttolka något slags skifte i vilka värden som ges utrymme, och således också hur de olika teoretiska kännetecknen tar sig uttryck. Här framgår allt tydligare den andra följden av den socialdemokratiska välfärdsregimen, med behovet av en reglerad invandring. Det gestaltas genom att identitetskontrollen förknippas med att försvara de svenska välfärdsinstitutionerna gentemot en stor andel asylsökande. Från att tidigare motiverat en mer global välfärd, som är ett tydligt tecken på skandinavisk exceptionalism, blir det med tiden mer angeläget att i stället se till den nationella välfärden. Uttalandena om hur Europa måste samarbeta och att Sverige ska ses som ett föredöme i dessa frågor är därmed inte heller lika framgående. Detta betyder inte att förespråkandet av jämlikhet i välfärdssystemet inom nationens gränser urholkats, utan snarare på den exkludering som bland annat Geddes poängterat att migrationspolitiken ofta utgör. Det framträder genom att flyktingmottagandet måste kontrolleras för att skydda samhällets välfärdsverksamhet, och således avgörs också vilka som har rätt till det medan andra exkluderas.

En möjlig anmärkning är att den politiska förändring som genomfördes är en rimlig reaktion vid situationer liknande flyktingkrisen, som utmanar den rådande politiken

och således också diskursen. Värt att nämna är dock återigen att uppsatsens syfte inte är att avgöra huruvida kontrollerna var nödvändiga. Intresset ligger snarare i att se hur besluten har påverkat diskursen för att se hur den konstruerar en verklighet som också påverkar allmänhetens uppfattning. När Sverige beskrivs med ord som solidaritet och moral bidrar det till konstruktionen av den svenska exceptionella identiteten. Samma process förekommer när formuleringar som att samhällstjänsterna behöver skyddas används och att flyktingströmmen utgör en akut utmaning. Det bidrar då till en konstruktion av verkligheten som innebär att den svenska välfärdsstaten måste skyddas mot flyktingströmmen med hjälp av kontroller. Det påverkar också uppfattningen av vilka som har tillgång till den svenska välfärden samtidigt som det ger en bild av flyktingar. Därför är det av största vikt att genomföra en diskursanalys på den politiska debatten eftersom det formar allmänhetens uppfattning. Det är inte bara de faktiska politiska lagarna och besluten som sätter gränser, utan även på vilket sätt dessa motiveras och vilka värden som framgår av det.

Utifrån analysens resultat är det inte möjligt att dra några slutsatser om hur skiljelinjen generellt ser ut i svensk politik. Det skulle förmodligen kräva ett större material än vad som rymts i denna uppsats, och på fler politiska områden. Däremot kan resultatet av just detta material till viss del visa den skiljelinje som togs upp i teoriavsnittet, mellan den skandinaviska exceptionalismen och välfärdsstatens behov av en reglerad invandring. Den ökade betoningen av att skydda den svenska välfärden kan även vara ett tecken på att den teoretiska konflikten till viss del också återspeglas i en slags diskursiv kamp, där de nationella välfärden tycks värderas högre än de internationalistiska värdena. Däremot är debatten om gräns- och identitetskontroller som tidigare nämnts bara en av många diskurser där den socialdemokratiska välfärdsregimens olika komponenter återspeglas. Vilket kan innebära att den skandinaviska exceptionalismen fortfarande har en hegemonisk makt i övriga politiska diskurser. Detta kan innebära att det är möjligt att bevara den svenska solidariska identiteten, samtidigt som gränserna stängs för utomstående att bli en del av den. Detta stöds även av Bergman som menar att även om den praktiska politiken kan tyckas hota den svenska exceptionalismen, är den såpass inbäddad i diskursen och självsynen att identiteten kommer kvarstå. I detta fall kan det därmed innebära att den svenska identiteten fortsatt kommer ses som solidarisk också i den internationella kontexten, även om tillgången till den nationella välfärden begränsas.

5 Slutsats

Denna studie har syftat till att undersöka vilka av den socialdemokratiska välfärdsregimens värden som framträder i diskursen kring införandet av gräns- och identitetskontroller. I det studerade materialet finns det tecken där Sverige framställs som exceptionella i den internationella kontexten vilket har tydliggjorts då Sverige beskrivits med ord som solidariska, moral, anständighet. Vad som framträder vid införandet av framförallt identitetskontroller är dock en tydligare inriktning mot den andra teoretiska vinkeln, att välfärdsstaten kräver en reglerad invandring. Detta har framgått då politiker uttalat sig om att välfärdsstaten måste skyddas från den ökade invandringen. Efter införandet av id-kontroller blir också uttalande om hur Sverige ska påverka övriga europeiska länder i flyktingfrågan färre, och fokus är i stället större på den nationella kontexten. Svaret på frågeställningen är således att det i den politiska diskursen angående gräns- och identitetskontroller går att urskilja en skiljelinje mellan den svenska exceptionalismen och en reglerad invandring. Detta gestaltas genom att välfärdsstatens behov av en reglerad invandring framgår allt tydligare efter införandet av id-kontroller. Resultatet innebär dock inte nödvändigtvis att idén om den skandinaviska exceptionalismen urholkats.

I denna studie har det varit förhållandevis svårt att påvisa ett generellt diskursivt skifte eller en diskursiv kamp i svensk politik, då det empiriska materialet inte är representativt för hela den politiska diskursen. Trots detta är det fortfarande av intresse att undersöka hur den socialdemokratiska välfärdsstatens konsekvenser tar sig uttryck i olika politiska områden, eftersom den politiska diskursen påverkar vår uppfattning av verkligheten. Detta är framförallt av vikt för att förstå hur den nationella identiteten kan bevaras oberoende av den politiska agendan och politikernas praktiska åtaganden. Därför är det också av intresse att genomföra fortsatta studier inom fler politiska diskurser för att undersöka hur den svenska identiteten reproduceras i dessa, samt huruvida den praktiska politiken följer den retoriska linjen.

6 Referenser

6.1 Böcker

- Bergman Rosamond, Annika, 2016. ”Swedish Internationalism and Development Aid” i Pierre, Jon (red) *The Oxford Handbook of Swedish Politics*. Oxford: University Press
- Bergström, Göran - Kristina Boréus, 2012. ”Diskursanalys” i Bergström, Göran – Kristina Boréus (red) *Textens mening och makt: metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. Lund: Studentlitteratur
- Boréus, Kristina – Göran Bergström, 2012. ”Innehållsanalys” i Bergström, Göran – Kristina Boréus (red) *Textens mening och makt: metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. Lund: Studentlitteratur
- Esaiasson, Peter – Mikael Gilljam - Henrik Oscarsson – Lena Wängnerud, 2007. *Metodpraktikan: konsten att studera samhälle, individ och marknad*. Uppl. 3, Stockholm: Norstedts juridik
- Esping-Andersen, Gøsta, 1990. *The three worlds of welfare capitalism*. Cambridge: Polity press
- Korkut, Umut – Gregg Bucken-Knapp – Aidan McGarry, 2013. ”Immigration and Integration Policies: Assumptions and Explanations” i Korkut, Umut – Gregg Bucken-Knapp – Aidan McGarry – Jonas Hinnfors – Helen Drake, (red) *The discourses and politics of migration in Europe*. Basingstoke: Palgrave Macmillan
- Pierre, Jon, 2016. ”Introduction: The Decline of Swedish Exceptionalism?” i Pierre, Jon (red) *The Oxford Handbook of Swedish Politics*. Oxford: University Press
- Sainsbury, Diane, 2012. *Welfare states and immigrant rights: the politics of inclusion and exclusion*. Oxford: University press
- Winther-Jørgensen, Marianne – Phillips, Louise, 2000. *Diskursanalys som teori och metod*. Lund: Studentlitteratur

6.2 Artiklar

- Bergman, Annika, 2007. ”Co-Constitution of Domestic and International Welfare Obligation. The Case of Sweden’s Social Democratically Inspired Internationalism”, *Cooperation and Conflict*, Vol. 42, nr. 1, s. 73–99

- Breidahl, Karen, 2017. "Scandinavian exceptionalism? Civic integration and labour market activation for newly arrived immigrants", *Comparative Migration Studies*, Vol. 5, nr. 1, s. 1-19
- Geddes, Andrew, 2003. "Migration and the Welfare State in Europe", *Political Quarterly*, Vol. 74, nr. 1, s.150-162
- Hinnfors, Jonas – Andrea Spehar – Gregg Bucken-Knapp, 2012. "The missing factor: why social democracy can lead to restrictive immigration policy", *Journal of European Public Policy*, Vol. 19, nr. 4, s. 585-603
- Ingebritsen, Christine, 2002. "Norm Entrepreneurs: Scandinavia's Role in World Politics", *Cooperation & Conflict*, Vol. 37, nr. 1, s. 11-23
- Lawler, Peter, 1997. "Scandinavian Exceptionalism and European Union", *Journal of Common Market Studies*, Vol. 35, nr. 4, s. 565-595
- Olsson, Hans – Kalle Holmberg, 2015, "Sverige inför gränskontroller", *Dagens nyheter*, 2015-11-11
- Soininen, Maritta, 1999. "The 'Swedish model' as an institutional framework for immigrant membership rights", *Journal of Ethnic & Migration Studies*, Vol. 25, nr. 4, s. 685-703
- Sveriges radio, 2015, "Tidslinje över flyktingkrisen", 2015-11-11, <http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=83&artikel=6299595>
- Sveriges radio, 2016, "Guide: så fungerar id- och gränskontrollerna", 2016-02-05 <http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=83&artikel=6356748>

6.3 Offentliga dokument

- Motion 2015/16:3283, *Med anledning av prop. 2015/16:67 Särskilda åtgärder vid allvarlig fara för den allmänna ordningen eller den inre säkerheten i landet.* Jonas Sjöstedt m.fl. (V)
- Motion 2015/16:3288, *Med anledning av prop. 2015/16:67 Särskilda åtgärder vid allvarlig fara för den allmänna ordningen eller den inre säkerheten i landet.* Andreas Carlson m.fl. (KD)
- Proposition 2015/16:67, *Särskilda åtgärder vid allvarlig fara för den allmänna ordningen eller den inre säkerheten i landet*
- Protokoll 2015/16:7, *Torsdagen den 24 september*
- Protokoll 2015/16:16, *Tisdagen den 20 oktober*
- Protokoll 2015/16:26, *Torsdagen den 12 november*
- Protokoll 2015/16:28, *Tisdagen den 17 november*
- Protokoll 2015/16:171, *Tisdagen den 24 november*
- Regeringen, 2015a, *Regeringen beslutar att tillfälligt återinföra gränskontroll vid inregräns*, [elektronisk] <http://www.regeringen.se/artiklar/2015/11/regeringen-beslutar-att-tillfalligt-aterinfora-granskontroll-vid-inre-grans/> Hämtat: 2017-04-20
- Regeringen, 2015b, *Tal av statsminister Stefan Löfven vid manifestationen för flyktingar*, [elektronisk] <http://www.regeringen.se/tal/2015/09/tal-av-stefan->

[lofven-vid-manifestationen-for-flyktingar-den-5-september/](#). Hämtat: 2017-04-26

Skrivelse 2014/15:146, *Förebygga – förhindra - försvåra - den svenska strategin mot terrorism*

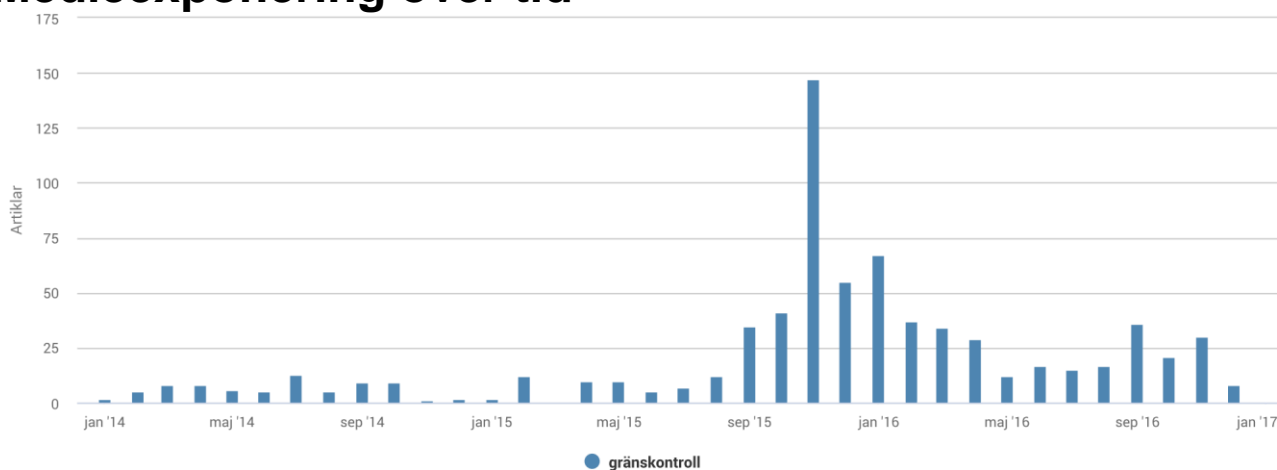
6.4 Rörligt material

Agenda, 2015. ”Partiledardebatt” SVT2, 2015-10-11

Bilaga 1: Mediarkivsökning

Medieexponering över tid

Bevakningsprofiler
gränskontroll

2014-01-01 - 2016-12-31

Sök	01/14	02/14	03/14	04/14	05/14	06/14	07/14
gränskontroll	2	5	8	8	6	5	13
Totalt	2	5	8	8	6	5	13

Sök	08/14	09/14	10/14	11/14	12/14	01/15	02/15
gränskontroll	5	9	9	1	2	2	12
Totalt	5	9	9	1	2	2	12

Sök	03/15	04/15	05/15	06/15	07/15	08/15	09/15
gränskontroll	0	10	10	5	7	12	35
Totalt	0	10	10	5	7	12	35

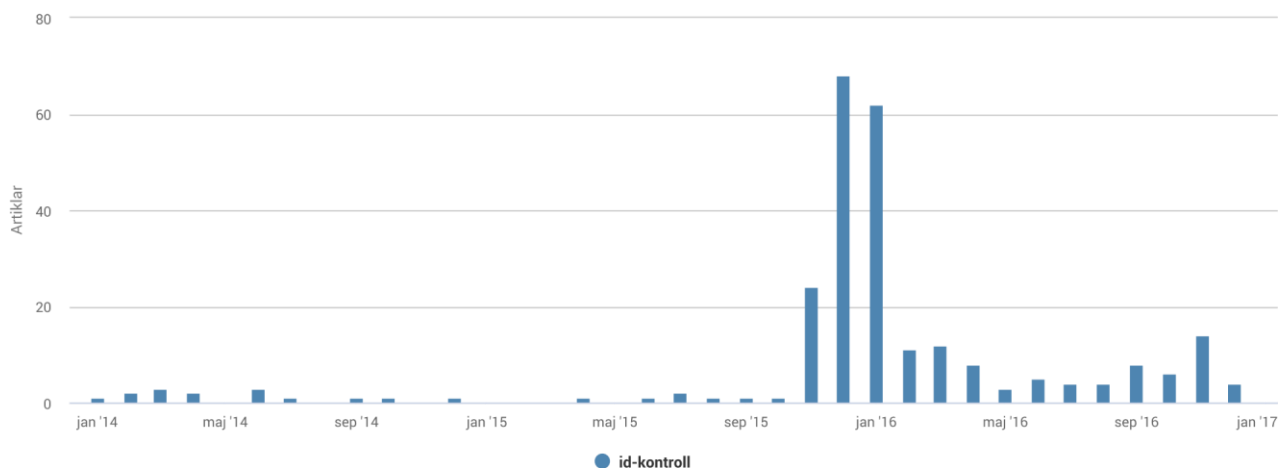
Sök	10/15	11/15	12/15	01/16	02/16	03/16	04/16
gränskontroll	41	147	55	67	37	34	29
Totalt	41	147	55	67	37	34	29

Sök	05/16	06/16	07/16	08/16	09/16	10/16	11/16
gränskontroll	12	17	15	17	36	21	30
Totalt	12	17	15	17	36	21	30

Sök 12/16 Totalt gränskontroll 8 732

Totalt	8	732
---------------	----------	------------

Medieexponering över tid

Bevakningsprofiler

id-kontroll 2014-01-01 - 2016-12-31

Sök	01/14	02/14	03/14	04/14	05/14	06/14	07/14	08/14	
id-									
kontroll	1	2	3	2	0	3	1	0	
Totalt	1	2	3	2	0	3	1	0	
Sök	09/14	10/14	11/14	12/14	01/15	02/15	03/15		
id-									
kontroll	1	1	0	1	0	0	0		
Totalt	1	1	0	1	0	0	0		
Sök	04/15	05/15	06/15	07/15	08/15	09/15	10/15		
id-									
kontroll	1	0	1	2	1	1	1		
Totalt	1	0	1	2	1	1	1		
Sök	11/15	12/15	01/16	02/16	03/16	04/16	05/16		
id-									
kontroll	24	68	62	11	12	8	3		
Totalt	24	68	62	11	12	8	3		
Sök	06/16	07/16	08/16	09/16	10/16	11/16	12/16	Totalt	
id-kontroll	5	4	4	8	6	14	4	255	
Totalt	5	4	4	8	6	14	4	255	